

Archief van de Maatschappij voor den Werkenden Stand

P. Boeijkens

Algemene kenmerken

Toegangsnummer: 507

Periode: 1854 - 1982

Archiefvormer

Maatschappij voor den werkenden stand

Inleiding

Op 11 december 1853 vergaderden de werkbazen P.H. Stark, timmerman, E. Apol, metaalgietter en de schilder H.G. Kalshoven, J. van Meeteren, J. Geykema en G.D. Gerrits, waarbij zij besloten tot de oprichting van de vereniging 'Maatschappij tot verbetering van den werkenden stand'.

Zij werd opgericht op 11 januari 1854 met als doel betere regelingen te treffen in het belang van bazen en knechts der onderscheidene vakken.

In 1861 werd de naam der Maatschappij veranderd in 'Maatschappij van den werkenden stand' en wederom in 1868 in 'Maatschappij voor den werkenden stand'.

De eerste der opgerichte afdelingen der Maatschappij was de afdeling straatreiniging, opgezet als werkverschaffingsobject en begonnen in 1855.

In 1877 nam de gemeente Amsterdam veel van die werkzaamheden over met haar stadsreiniging.

Omstreeks de eeuwwisseling braken er in ons land vele werkstakingen uit en ook de afdeling straatreiniging ontkwam niet aan deze moeilijkheden.

Op 23 december 1902 werd in een buitengewone bestuursvergadering het voorstel gelanceerd om de afdeling straatreiniging te veranderen in de afdeling voor werkverschaffing, speciaal om het oogmerk, de philanthropie der afdeling, goed uit te laten komen.

In de vergadering van 1903 werd mededeling gedaan van het conceptreglement dat aan het hoofdbestuur was toegezonden. In dit concept werden enige veranderingen aangebracht ten aanzien van de loonstandaard.

Op 11 februari 1903 staken de werklieden en wordt er een buitengewone vergadering gehouden waarin een ingekomen schrijven wordt voorgelezen van de vereniging voor werklieden der Maatschappij, welke enige eisen stelde inzake afschaffing van het klassestelsel in de loonstandaard. Besloten werd een vergadering te beleggen van bestuurderen en alle werklieden op 12 februari waarin aan de werklieden mededeling zou worden gedaan van de noodzaak tot opheffing der afdeling straatreiniging, indien de werklieden niet op hun eisen terugkwamen.

In die vergadering werd de werklieden duidelijk gemaakt aan de hand van art. 1 van het reglement der afdeling straatreiniging, dat deze afdeling opgericht was ter werkverschaffing en naar het oordeel van het bestuur er hier dus van staken geen sprake kon zijn.

De werklieden hielden, na overleg met het arbeiderssecretariaat, vast aan hun eisen en staking. Hierna werd besloten de afdeling te ontbinden en de nog nodige zaken daarvoor af te handelen. In de vergadering op 17 en 21 februari en 3 maart werd het verzoek van het Hoofdbestuur tot omzetting der afdeling straatreiniging tot de afdeling werkverschaffing behandeld en een reglement opgesteld dat de goedkeuring van het Hoofdbestuur verkreeg.

In de vergadering van 7 april werd het bestuur gekozen waarna op 12 mei 1903 de eerste ver-

Maatschappij voor den Werkenden Stand

gadering der afdeling werkverschaffing plaats vond. De afdeling werkverschaffing werd per 31 december 1947 geliquideerd daar de afdeling niet meer aan het aan haar gestelde doel beantwoordde.

Nu volgde in 1861 de afdeling 'Ambachtsscholen', welke op 15 januari 1861 de eerste ambachtsschool van Nederland opende op de Weteringschans hoek Vijzelgracht, waaraan de bekende fotograaf Jacob Olie als directeur verbonden is geweest van 1867 1890. De tweede school in de Westerstraat werd op 1 september 1884 geopend. Aan de beide scholen werden avondtekenscholen voor werklieden verbonden. Door financiële moeilijkheden werd de Maatschappij verplicht de hulp van de Staat in te roepen wat alleen mogelijk was indien de afdeling Ambachtsscholen zelf rechtspersoonlijkheid had.

Op 1 januari 1893 werd de 'Maatschappij voor de Werkende Stand afdeling Ambachtsscholen' opgericht met eigen statuten maar met de bepaling dat het algemeen bestuur der Maatschappij enige leden in het bestuur der nieuwe vereniging mocht aanwijzen. Deze bepaling verviel in 1914 zodat toen de vereniging volkomen los van de Maatschappij kwam te staan en alleen de naam der vereniging nog aan haar afkomst herinnerde.

In 1952 werd de nieuwe naam 'Vereniging Maatschappij voor de Werkende Stand afdeling Technische scholen'. De afdeling 'Industrieschool' ontstond in feite op 5 oktober 1863 toen de 'teken en ambachtsschool voor zonen en pleegzonen van leden der Maatschappij' werd opgericht. In 1870 werd de naam veranderd in 'Industrieschool voor zonen en pleegzonen van leden der Maatschappij' en in 1874 werd de benaming 'Industrieschool' en werd zij toegankelijk voor iedereen. De school was gevestigd in het gebouw der Maatschappij aan de Oudezijds Voorburgwal bij de Vredenburgsteeg. In 1878 werd op de Industrieschool de afdeling 'Dagtekenschool' voor meisjes ingesteld.

Later werd de school ondergebracht in het Maatschappijgebouw Kloveniersburgwal 87 en 89 en nu bevindt zij zich bij het scholencomplex aan de Maas en Scheldestaat.

De afdeling 'Volksvoordrachten' startte op 15 november 1867, de afdeling 'Kosthuizen' opende in 1870 haar eerste kosthuis in de Korte Leidsdwarstraat, welke in 1919 weer gesloten werd. Oorzaak de concurrentie van het Amsterdamsch Tehuis voor Arbeiders in de Marnixstraat.

In 1871 werd een tweede kosthuis geopend op Rapenburg, welke in de hongerwinter 1944 1945 door het gebrek aan brandstof door het publiek werd gesloopt.

In 1895 startte een snijcursus voor kleermakers en naaisters welke door gebrek aan belangstelling in 1951 werd geliquideerd.

In 1939 werd de 'Vakschool tot opleiding voor Civiel Personeel ter Koopvaardij' gesticht, welke zich nog steeds in een goede belangstelling mag verheugen.

De Maatschappij heeft nog meerdere initiatieven genomen waarvan we in het kort memoreren: een afdeling 'Arbeidsbeurzen' in 1886, de 'Coöperatieve Volksbank' in 1892, een afdeling 'Vakvoordrachten' in 1921 enz.

Tot slot vermelden we het 'Weldadig Fonds' der Maatschappij dat gelijktijdig met de Maatschappij werd opgericht op 11 januari 1854 met het doel aan leden-werklieden bij een bedrijfsongeval een uitkering te geven van 1 gulden voor de man, 1 gulden voor de vrouw, 50 cent per kind en 1 gulden huurbijdrage per week.

Heden ten dage functioneert het Weldadig Fonds nog steeds, alhoewel haar doelstellingen zijn verruimd. De algemene jaarlijkse verslagen der Maatschappij, welke op enkele jaren na volledig zijn, geven gelukkig een goed beeld van alle activiteiten die zij ondernomen heeft.

Het archief der Maatschappij en van al haar afdelingen belooft in totaal maar ruim 1 strekkende meter. Oorzaak hiervan is de inbeslagname van het archief door de Duitsers tijdens de oorlogsjaren 1940 1945. Zie aantekening in nr. 50.

Inventaris

1 ALGEMEEN

- 1-5** Notulen van de algemene of ledenvergadering. Van 1886-1954 met bijlagen zoals presentielijsten, programma's van voorstellingen, enz. *1865 - 1954 5 delen*
- 1 1865 oktober 24-1868 april 14.
 - 2 1868 oktober 6-1870 december 13.
 - 3 1876 januari 25-1886 februari 18.
 - 4 1886 maart 11-1907 oktober 29.
 - 5 1907 december 28-1954 december 30.
- 6-7** Notulen van de bestuursvergaderingen. *1872 - 1882 2 delen*
- 6 1872 juni 18-1875 oktober 7.
 - 7 1876 januari 14-1882 november 24.
- 8-9** Notulen van de bureelvergaderingen uit het bestuur. *1935 - 1952 2 delen*
- 8 1935 maart 8-1940 februari 23.
 - 9 1940 maart 29-1952 januari 29.
- 10-13** Notulen van de vergaderingen van de afdelingen straatreiniging en werkverschaffing. Met roosters van aftreden van de bestuursleden. *1887 - 1931 4 delen*
- 10 1887 november 4-1897 februari 4.
 - 11 1897 maart 11-1906 maart 13.
 - 12 1906 maart 21-1915 januari 12.
 - 13 1915 februari 9-1931 april 4.
- 14** Bijlagen tot de notulen. *1870 - 1962 1 omslag*
- 15-24** Wetten en reglementen van de Maatschappij en haar afdelingen. 3 delen en 1869-1930. *7 omslagen*
- 15 Bundel reglementen en wetten. 1 deel
(inhoudsopgave: Wet van de Maatschappij voor den Werkenden Stand. 1869; met vermelding van het Koninklijke besluit van de erkenning als rechtspersoon van de Maatschappij. 1871; huishoudelijk reglement van het a. . .
 - 16 Bundel statuten en reglementen. 1884. Achterin prospectus en inschrijvingsbiljet van de dagtekenschool voor meisjes. (Inhoudsopgave: Statuten. 1884. Reglement voor de afdeling straatreiniging, voor de afdeling Weldadig Fonds, voor de afdeling Ambachtss. . . *1 deel*
 - 17 Statuten of wetten en algemeen huishoudelijke reglementen. 1869, 1877, 1892, 1913 en 1930.
 - 18 Reglementen voor de afdelingen straatreiniging en werkverschaffing. 1884 en 1924.
 - 19 Reglement voor de afdeling Volksvoordrachten. 1884 en 1887.
 - 20 Reglement voor de afdeling Weldadig Fonds. 1884 en 1899.
 - 21 Reglement van de Ambachtsscholen. *1893*
niet leverbaar
 - 22 Reglement voor de snijcursus voor kleermakers en naaisters. 1909, 1911, en 1928.
 - 23 Reglement voor de afdeling Industrieschool. 1915 en 1916.
 - 24 Statuten en reglement van de vereniging 'De Coöperatieve Credietbank' opgericht door de Maatschappij voor den Werkenden Stand. Lopende over de boekjaren 1893-1895. *1 deel*
- 25-34** Algemene jaarlijkse verslagen van de Maatschappij. 6 delen, 2 pakken en 1854-1954. *2 omslagen*
- 25 - *1854 - 1861 1 omslag*
1856-1857 en 1860 ontbreken.

- 26 1876 - 1893
- 27 1891 - 1895
- 28 1894 - 1899
- 29 1900 - 1911
- 30 1912 - 1924
- 31 N.B. Dit inv.nr. ontbreekt, zie voor de jaarverslagen over deze periode inv.nr. 34 1925 - 1935
niet leverbaar
- 32 - 1936 - 1954 1 omslag
1941 ontbreekt.
- 33 1888 - 1925 1 pak
- 34 1927 - 1952 1 pak
- 35 Extract-testament waarbij N.C. Brouwer - 800 legateert aan de Maatschappij. 1873
1 katern
- 36 Af- en overschrijvingen van het Grootboek van de Nationale Schuld. Met 2 saldo-
biljetten. 1904 - 1930 1 omslag
- 37 Open brief van de aannemer van de bouwwerkzaamheden van het nieuwe gebouw
van de Maatschappij aan de Kloveniersburgwal-Groenburgwal gericht aan de leden
van de Maatschappij betreffende het geschil tussen hem en het hoofdbestuur. 1885
1 omslag
- 38 Huurcontract van het gebouw aan de Weteringschans nr. 165, waarbij de Maat-
schappij het gebouw verhuurt aan de afdeling Ambachtsscholen van de Vereniging
Maatschappij voor de Werkenden Stand. Met rapport aangaande de staat van
onderhoud van het gebouw. 1924 1 omslag
- 39 Huurcontracten waarbij de Maatschappij het perceel Rapenburg 98 verhuurt aan
de afdeling Kosthuizen. 1935 1 omslag
- 40 Kadastrale uittreksels e.d. betreffende de percelen en eigendom van de Maatschap-
pij. Met bijlagen. 1935 - 1951 1 omslag
- 41 Tekening van het gebouw Kloveniersburgwal 1898 en bijvoegsel van het Bouwkundig
Weekblad met fotolitho van het gebouw. Z.d. 1 omslag
- 42 Verpachtingscontracten van het buffet in het gebouw Kloveniersburgwal. Met enige
stukken betreffende de vergunning tot het geven van bioscoopvoorstellingen. 1895
- 1957 1 omslag
- 43 Inventarissen van goederen of ontbrekende goederen al of niet behorende bij de lijst
bedoeld in artikel 4 van het verpachtingscontract van het buffet, gesloten tussen
C.W. Schoor en de Maatschappij. 1 omslag

2 GELDENINGEN

- 44 Fotokopieën van het plan en van de aandelen nr. 1 en 2 van de geldlening groot -
20.000 ten behoeve van een lokaal in de Ambachtsschool. 1867 1 omslag
- 45 Fotokopie van het aandeel van de geldlening groot - 20.000 ten behoeve van de
afdeling Kosthuizen. 1870 1 omslag
- 46 Aandelenlijst van de renteloze leningen groot - 20.000 ten behoeve van de afdeling
Ambachtsscholen. Hierbij verzoeken tot overschrijving. 1905 en 1909. 1876 1
omslag
- 47 Akte van geldlening met hypotheek groot - 15.000 ten behoeve van de weduwe S.S.
Deutz-Posne en ten laste van de Maatschappij. 1899. Met overeenkomst van de
erven. 1921. In tweevoud. 1 omslag
- 48 Akte van geldlening met hypotheek groot - 5.000 ten behoeve van de Bataafsche
Hypotheekbank en ten laste van de Maatschappij. 1903. Met bijlagen 1911, 1920
en 1921. 1 omslag

- 49 Overeenkomst aangaande een geldlening groot - 22.000 ten behoeve van het eigen pensioenfonds voor de Europese Burgerlijke Ambtenaren in Nederlandsch-Indië en ten laste van de Maatschappij. 1930. Met bijlagen 1930-1935. *1 omslag*

3 AFDELINGEN STRAATREINIGING EN WERKVERSCHAFFING

- 50 Inventaris van de gereedschappen van de afdeling straatreiniging. *1889 1 omslag*
- 51 Oorkonde van de aanbidding door opzichters, boden en klerk van een voorzittershamer ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de afdeling straatreiniging. 1894 april 4. *1 omslag*
- 52 Jaarverslagen van de afdeling Werkverschaffing. *1906 - 1915 1 omslag*
- 53 Vergelijkende staat van overzicht van de ontvangsten en uitgaven, verkregen winsten en afdrachten aan de Maatschappij van de afdeling Straatreiniging over de jaren 1879-1888 tegenover 1889-1898. *1 omslag*
- 54 Maandverslagen van de inkomsten en uitgaven en crediteurenstaten van de afdeling Straatreiniging. *1896 1 omslag*
- 55 Balansen en begrotingen van de afdelingen Straatreiniging en Werkverschaffing. *1901 - 1910 1 omslag*
Met hiaten.

4 JUBILEA

- 56 Feestverslag uitgebracht door voorzitter Visser ter gelegenheid van de herdenking van 50-jarig bestaan van de Maatschappij. 1904 januari 12. In tweevoud. *1 omslag*
- 57 Jubileumopgave ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Maatschappij op 11 januari 1929. Met bijlagen. In tweevoud. *1 omslag*
- 58 Jubileumverslag bij het 100-jarig bestaan van de Maatschappij. 1954 januari 11. In tweevoud. *1 omslag*
- 59 Enige mededelingen omtrent de afdeling Industrieschool bij haar 50-jarig bestaan. *1913 - 1914 1 omslag*
- 60 Een eeuw vakopleiding in Amsterdam. Uitgave van de afdeling Technische Scholen ter gelegenheid van het feit dat de eerste Ambachtsschool werd geopend d.d. 1861 januari 15. 1961. *1 omslag*.

5 VARIA

- 61 Krantenartikelen betreffende de Maatschappij. *1885 - 1886 1 deel*
- 62 Prospectussen van de snijcursus voor kleermakers en naaisters. Met Intekenlijst en blanco getuigschrift. *1938 1 omslag*
- 63 Blanco diploma's van de verkorte driemaandelijke opleiding voor bedienend personeel van de vakschool voor civiel personeel ter koopvaardij. *1 omslag*
- 64 Foto's en afdrucken van de bronzen legpenning van de Maatschappij ontworpen door de beeldhouwster L.E. Beijerman in 1948. *1 omslag*
- 65 Diploma behaald op de Exposition Universelle d' Economie Domestique te Parijs in 1872 en ontvangen 9 maart 1873. *1 stuk*

6 FINANCIEN

- 66 Kasboek. 1954 december-1960 oktober. *1 deel*
- 67 Twee spaarbankboekjes van de Spaarbank voor de Stad Amsterdam op naam van de Maatschappij en de vakschool tot opleiding van civiel personeel ter koopvaardij. 1965 februari. *1 omslag*
- 68 Accountantsrapporten inzake controle van de boekhouding 1924-1962. *1 pak 1927 ontbreekt.*
- 69-73 Notulen en kladnotulen van de algemene vergaderingen. *1854 - 1861 5 delen*
- 69 1854 januari 11-1855 september 25.

Maatschappij voor den Werkenden Stand

- 70 1855 oktober 9-1856 oktober 28.
- 71 1857 januari 6-1858 maart 2.
- 72 1858 maart 17-1859 januari 4.
- 73 1859 januari 18-1861 juli 23.
- 74-75 Notulen van de vergaderingen van het algemeen bestuur. 1871 - 1892 2 delen
 - 74 1871 januari 11-1872 mei 7.
 - 75 1884 april 29-1892 december 14.
- 76-77 Notulen van de bestuursvergaderingen. 1882 - 1891 2 delen
 - 76 1882 november 30-1886 april 20.
 - 77 1891 april 21-1891 juli 14.
- 78 Notulen van de commissievergaderingen voor de Nijverheidsschool. 1855 september 29, oktober 7 en 11. 1 omslag
- 79 Notulen van de vergaderingen van de afdeling volksvoordrachten. 1867 juli 18-1871 april 13. 1 deel
Met staten van de ontvangsten en uitgaven.
- 80 Notulen van de bestuursvergaderingen van de Coöperatieve Credietbank. 1892 juni 21-1910 maart 2. 1 deel
- 81 Convocaties voor de algemene vergaderingen en naamlijst vankandidaat gestelde leden. 1861 - 1862 3 stukken
- 82 Ingekomen stukken bij het bestuur van de afdeling Volksvoordrachten in verband met het 25-jarig bestaan. 1892 oktober-november. 1 omslag
- 83 Stukken betreffende de vermeende vordering van de erven van G.H. Schmitt, kastelein van de Maatschappij. 1883-1904. Met bijlagen. 1 omslag
- 84 Rooster van aftreding van de bestuursleden van de Coöperatieve Credietbank van 1895-1907 en van 1907-1919. Met verslag van de bank over 1905, vastgesteld in de bestuursvergadering van 1894. 1 omslag
- 85-91 Stukken betreffende de rechtspersoonlijkheid van de maatschappij, met gewijzigde statuten. 1871 - 1960 7 omslagen
 - 85 1871 - 1872
 - 86 1877
 - 87 1884
 - 88 1886
 - 89 1893
 - 90 1913
 - 91 1960
- 92 Huurcontract van ruimten gelegen in het gebouw Marnixstraat 2 van het gemeentelijk Grondbedrijf. 1965. Met bijlage. 1 omslag
- 93 Algemene jaarlijkse verslagen. 1936 - 1943 1 deel
- 94 Notulen van de vergaderingen van het bestuur en van het dagelijks bestuur van de vakschool tot opleiding van civiel personeel ter koopvaardij, en van de gecombineerde vergaderingen van het hoofdbestuur van de Maatschappij met het schoolbestuur. 1943 ap. . . 1 deel
- 95 Notulen van de bestuursvergaderingen, later gecombineerde bestuur- en ledenvergaderingen, met enige jaarverslagen. 1938 december 22-1981 februari 9. 1 deel
- 96 Notulen van de algemene ledenvergaderingen, met agenda's, presentielijsten, jaarverslagen en financiële overzichten. 1961 december 6-1981 juli 1. 1 deel
- 97 Ingekomen en minuten van uitgaande stukken. 1971 - 1982 1 pak
- 98 Statuten, met bijlagen. 1930, 1931 en 1973. 1 omslag
- 99 Ledenlijst per 1 januari 1973. 1 stuk

Maatschappij voor den Werkenden Stand

- 100** Stukken betreffende het 125-jarig bestaan en de opheffing. *1979 - 1982 1 omslag*
- 101** Stukken betreffende de Amsterdamse vereniging Dagverblijven voor het gezonde kind. 1970-1972 en 1975. *1 omslag*
- 102** Ledenregister, met aantekening van contributie. *1962 - 1971 1 omslag*
- 103** Financiële stukken, met enige begrotingen. *1959 - 1982 1 pak*
- 104** Dagafschriften van de bankrekening. *1969 - 1981 1 pak*
- 105** Accountantsrapporten over de jaarrekeningen. 1970 en 1971. *1 omslag*